

NIKOH SHARTNOMASINI TUZISH HAMDA BEKOR QILISH TARTIBI

Toshkent davlat yuridik universiteti
“Sport huquqi” yo‘nalishi magistranti
Sayfiddinova Zuhro Mehriddin qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada oila huquqining muhim institutlaridan biri bo‘lgan nikoh shartnomasini tuzish va bekor qilishning huquqiy asoslari hamda o‘ziga xos jihatlari tahlil qilingan. Unda er-xotin o‘rtasidagi mulkiy munosabatlarni qonuniy tartibga solish, shartnomaning notarial shakliga qo‘yiladigan talablar va uning oila barqarorligini ta‘minlashdagi roliga alohida to‘xtalib o‘tiladi. Shuningdek, amaldagi qonunchilik asosida kelishuvni ixtiyoriy ravishda hamda sud tartibida bekor qilishning o‘ziga xos mexanizmlari yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: nikoh shartnomasi, oila huquqi, mulkiy munosabatlar, notarial tasdiqlash, shartnomani bekor qilish, sud tartibi, birgalikdagi mulk.

PROCEDURE FOR CONCLUDING AND TERMINATING A MARRIAGE CONTRACT

Ташкентский государственный юридический университет
Магистрант направления «Спортивное право»
Сайфиддинова Зухро Мехриддин қизи

Аннотация: В данной статье анализируются правовые основы и особенности заключения и расторжения брачного договора, являющегося важным институтом семейного права. Особое внимание уделяется законодательному регулированию имущественных отношений между

супругами, требованиям к нотариальной форме договора и его роли в обеспечении стабильности семьи. Также на основе действующего законодательства освещаются специфические механизмы изменения и расторжения соглашения как в добровольном, так и в судебном порядке.

Ключевые слова: брачный договор, семейное право, имущественные отношения, нотариальное удостоверение, расторжение договора, судебный порядок, совместная собственность.

ПОРЯДОК ЗАКЛЮЧЕНИЯ И РАСТОРЖЕНИЯ БРАЧНОГО ДОГОВОРА

*Tashkent state university of law
master's student in "Sports law"
Sayfiddinova Zuhro Mehriddin qizi*

Abstract: This article analyzes the legal frameworks and specific aspects of concluding and terminating a prenuptial agreement (marriage contract), which stands as an important institution of family law. Special attention is paid to the legal regulation of property relations between spouses, requirements for the notarial form of the contract, and its role in ensuring family stability. Furthermore, based on current legislation, specific mechanisms for amending and terminating the agreement, both voluntarily and through judicial procedures, are highlighted. **Keywords:** prenuptial agreement, marriage contract, family law, property relations, notarization, termination of contract, judicial procedure, joint property.

Keywords: marriage contract, family stability, modernisation, family law, marriage contract, family stability, modernisation, family law, comparative law.

Oila har qanday jamiyatning nafaqat ijtimoiy va ma'naviy, balki iqtisodiy negizini ham tashkil etuvchi muqaddas institutdir. Zamonaviy dunyoda ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning shiddat bilan rivojlanishi va mulkdorlar qatlamining kengayishi oila huquqi tizimiga ham yangicha yondashuvlarni olib kirmoqda. Jumladan, er-xotin o'rtasidagi an'anaviy oilaviy munosabatlar bilan bir qatorda, ularning mulkiy huquq va majburiyatlarini huquqiy jihatdan kafolatlash masalasi bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biriga aylandi. O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksida mustahkamlab qo'yilgan nikoh shartnomasi instituti ana shunday huquqiy kafolatlardan biridir. Garchi xalqimizning milliy mentalitetida nikoh ko'proq ma'naviy va axloqiy qadriyat sifatida ko'rilsa-da, hayotiy voqelik oila qurayotgan yoki nikohda bo'lgan shaxslarning mulkiy munosabatlarini aniq huquqiy doiraga solishni talab etmoqda. Nikoh shartnomasi oilaning iqtisodiy asoslarini mustahkamlash, kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan mulkiy nizolarning oldini olish va har bir tarafning qonuniy manfaatlarini teng himoya qilishga xizmat qiladi. Biroq bugungi kunda nikoh shartnomasini tuzish tartibi, uning mazmuni va ayniqsa, uni o'zgartirish yoki bekor qilishning huquqiy mexanizmlari bo'yicha aholi o'rtasida ham, huquqni qo'llash amaliyotida ham muayyan tushunmovchiliklar saqlanib qolmoqda. Ushbu maqolada milliy qonunchiligimiz normalariga tayangan holda nikoh shartnomasini tuzish va bekor qilishning o'ziga xos huquqiy xususiyatlarini yoritish, amaliyotda uchrayotgan muammolarni tahlil qilish hamda ushbu institutning jamiyatdagi rolini huquqiy jihatdan asoslab berish maqsad qilingan.

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining mazmun-mohiyatiga ko'ra, nikoh shartnomasi shunchaki qog'ozbozlik emas, balki er-xotinning ham nikoh davridagi, ham oila ajralgan taqdirdagi mulkiy munosabatlarini aniq chizib beradigan rasmiy kelishuvdir. Amaldagi qonunchilikda bitta umumiy qoida bor: agar oila qurilgach, o'zaro boshqacha kelishuv bo'lmasa, topilgan barcha mol-mulk o'z-o'zidan o'rtadagi umumiy mulk hisoblanadi. Nikoh shartnomasining asosiy vazifasi esa

aynan mana shu umumiy qonuniy rejimni er-xotinning xohishiga ko'ra shartnomaviy rejimga o'zgartirishdan iborat. Bu hujjat albatta yozma shaklda tayyorlanib, majburiy tartibda notarius tomonidan tasdiqlanishi shart. Agar notarius muhr qo'ymasa, o'zaro yozilgan har qanday qog'oz yuridik kuchga ega bo'lmaydi va oddiy xat bo'lib qolaveradi. Shartnomani tuzish uchun muayyan muddat cheklanmagan — uni FHDYo organlariga ariza topshirishdan oldin ham, to'ydan keyin yillar o'tib ham rasmiylashtirish mumkin. Agar kelishuv nikohgacha imzolangan bo'lsa, u faqat nikoh rasman qayd etilgan kundan boshlab kuchga kiradi. Bu o'rinda shartnomaning ichiga nimalarni yozish mumkinligini aniq ajratib olish kerak. Hujjatda faqat va faqat mulkiy masalalarni hal qilishga yo'l qo'yiladi. Masalan, er-xotin hozirgi yoki kelajakda sotib olinadigan uylar, mashinalarni kimning nomiga rasmiylashtirish, oilaviy xarajatlarni qanday taqsimlash, biznesdan keladigan daromadlarni qay tarzda bo'lishish yoki ajrashganda kimga qanday ulush qolishini oldindan kelishib olishlari mumkin. Biroq qonunchilik bu erkinlikni qat'iy chegaralab qo'ygan. Nikoh shartnomasiga er yoki xotinning shaxsiy huquqlarini cheklaydigan bandlarni mutlaqo kiritib bo'lmaydi. Masalan, "xotin ishlamaydi", "er falon joyda yashaydi" yoki "ajrashganda bolalar otasida/onasida qoladi" qabilidagi shaxsiy va bolalar taqdiriga oid shartlar shartnomaga yozilsa, hujjat sud tomonidan haqiqiy emas deb topiladi.

Hayot bir tekis ketmaydi: oilaning iqtisodiy sharoiti o'zgarishi, mulklar ko'payishi yoki aksincha, kamayishi mumkin. Shuning uchun ham qonun bu shartnomani doimiy, o'zgarmas qolip qilib qo'ymagan. Uni o'zgartirish yoki butunlay bekor qilishning ixtiyoriy va sud tartibidagi yo'llari mavjud. Agar er va xotin o'zaro kelishib tursa, shartnomaga istalgan vaqtda tuzatish kiritish yoki uni bekor qilish muammo tug'dirmaydi. Buning yagona sharti — o'zgartirish to'g'risidagi yangi kelishuv ham dastlabki shartnoma kabi notarius orqali rasmiylashtirilishi shart [Lex.uz Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi]. Qonun taraflardan birining o'zboshimchalik bilan shartnomani bajarishdan bosh tortishini

yoki uni bir tomonlama o'zgartirishini qat'iyon taqiqlaydi. Muntazam tushunmovchiliklar yuzaga kelib, tomonlardan biri shartnomani o'zgartirishga rozi bo'lmasa, masala fuqarolik sudida ko'rib chiqiladi. Sud amaliyoti tahlili shuni ko'rsatadiki, nikoh shartnomasini majburiy tartibda bekor qilish yoki o'zgartirishga asosan quyidagi omillar sabab bo'ladi:

Majburiyatlarning jiddiy buzilishi: Agar er yoki xotindan biri shartnomada ko'rsatilgan mol-mulkka oid majburiyatlarini umuman bajarmasa va bu ikkinchi tarafga katta moddiy zarar keltirayotgan bo'lsa;

Vaziyatning tubdan o'zgarishi: Shartnoma imzolangan paytdagi sharoitlar keyinchalik shu qadar o'zgarib ketganki, agar tomonlar buni oldindan bilganlarida edi, bunday mazmundagi shartnomani umuman imzolamagan bo'lardilar (masalan, kutilmagan og'ir kasallik tufayli mehnat qobiliyatini yo'qotish);

Kamsituvchi shartlar: Agar shartnoma bandlari er yoki xotindan birini o'ta noqulay, ya'ni mutlaqo nochor ahvolga solib qo'yganligi isbotlansa. Yana bir muhim jihat: nikohdan ajralganda nikoh shartnomasining amal qilishi o'z-o'zidan to'xtaydi. Ammo shartnomaning aynan nikohdan ajralgandan keyingi davr uchun mo'ljallangan bandlari (masalan, kim qaysi uyda yashashi yoki er ajrashgan xotiniga qancha muddat moddiy ta'minot to'lashi haqidagi shartlar) o'z kuchini saqlab qoladi va ularning ijrosi majburiylikicha qoladi.

Nikoh shartnomasi institutining huquqiy va ijtimoiy jihatlarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, ushbu kelishuv zamonaviy oilaviy munosabatlarni tartibga solishda eng to'g'ri va samarali vositalardan biridir. Tan olish kerak, o'zbek jamiyatida nikoh hamon muqaddas, ma'naviy-axloqiy qadriyat sifatida ko'riladi. Biroq bugungi iqtisodiy voqelik va mulkdorlik munosabatlarning o'zgarishi oilaning moddiy asoslarini ham aniq huquqiy qolipga solishni taqozo etmoqda. Fikrimizcha, nikoh shartnomasini oilaning buzilishiga oldindan ko'rilgan tayyorgarlik deb baholash

mutlaqo noto‘g‘ri. Aksincha, bu hujjat er va xotin o‘rtasida kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan har qanday mulkiy tushunmovchilik va janjallarning oldini oluvchi haqiqiy ishonch ko‘prigidir. Oila qonunchiligimizda mazkur kelishuvni tuzish yoki bekor qilish mexanizmlari yetarlicha aniq va sodda belgilangan. Hujjatning majburiy ravishda notarius orqali rasmiylashtirilishi va unda shaxsiy nomulkiy huquqlarni (masalan, bolalar taqdirini) cheklash qat‘iyan taqiqlangani har ikki tomonning huquqiy tengligini amalda kafolatlaydi. Shuningdek, hayotiy sharoitlar keskin o‘zgarganida yoki shartnoma bandlari bir tomonni chorasiz ahvolga solib qo‘yganida sud orqali himoyalani huquqining borligi qonunlarimiz qanchalik insonparvar ekanidan dalolat beradi. Bizningcha, bugungi kunda aholi, ayniqsa, endigina oila qurayotgan yoshlar o‘rtasida nikoh shartnomasining asl mohiyatini tushuntirish, targ‘ibot ishlarini kuchaytirish lozim. Chunki ushbu institut nafaqat er-xotinning mulkini himoya qiladi, balki jamiyatning asosi bo‘lgan oilalarni moddiy inqirozlardan asraydi. Eng muhimi, u kelajakda sudma-sud yurib, asab buzadigan uzoq yillik mulkiy nizolarga chek qo‘yadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi. 29-modda.
2. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi (Lex.uz). O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. 23-bob (Umumiy mulk)
3. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi (Lex.uz). O‘zbekiston Respublikasining “Notariat to‘g‘risida”gi Qonuni. 11-12-moddalar
4. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi (Lex.uz). Imomov, N. F. Oila huquqi (Darslik) / Toshkent davlat yuridik universiteti. – Toshkent: "Adolat", 2021. – B. 142-155. O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi. 31-modda.

5. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi (Lex.uz). O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining “Sudlar tomonidan oila qonunchiligini qo‘llash amaliyoti to‘g‘risida”gi Qarori

6. Oliy sud axborotnomasi. Yoqubova, M. S. Er-xotinning mulkiy munosabatlarini shartnomaviy tartibga solish muammolari

7. Huquq va burch jurnali. – 2022. – № 4. – B. 12-17. Advice.uz — Fuqarolar uchun huquqiy axborot portali (Nikoh shartnomasi bo‘limi).